

барској гимназији. Заслужује пажњу да је Биљурић премјештен из барске гимназије као „љевичар који шкоди националној ствари“.

Послије првог свјетског рата у Подгорици једно вријеме је живио и радио Богдан Вујошевић, апотекар. Вујошевић је био и први скеретар Мјесне партијске организације СРПЈ (комуниста) у Подгорици, која је формирана 1920. године. Почетком 1922. Вујошевић прелази у Улцињ, гдје отвара апотеку. Као припадник и сарадник НОП-а стријељан је од стране Немаца и домаћих издајника 9. јануара 1944. године код Скадра. С обзиром да је једно вријеме као комуниста активно радио у Подгорици, требало га је унијети у поглавље „Јунаци што стадоше смрћу против смрти“. О Вујошевићу се говори у чланку Б. Лазовића, на стр. 34, 35. и 36. У регистру личних имена на страни 865 уз име Богдана Вујошевића наводи се да се о њему говори и на страни 10. и 757. Међутим, подаци на страни 10. и 757. не односе се на Богдана Вујошевића, апотекара и секретара Мјесне партијске организације СРПЈ (к) у Подгорици 1920. Подаци на страни 10 односе се на Бог-

дана Вујошевића, члана мјесне редакције за Куче (за писање ове публикације), а на страни 757 на Богдана А. Вујошевића, народног хероја. По свој прилици, подаци на страни 10, 65, 757 и 768 односе се на једну личност — на Богдана А. Вујошевића, народног хероја, а они на страни 34, 35 и 36 односе се на Богдана К. Вујошевића, апотекара, рођеног у Гусињу 1894. године. На основу података у регистру личних имена (стр. 865) дало би се закључити да се подаци односе на три личности са истим именом и презименом. Наоко безначајни, овакви пропусти ипак могу да изазову забуну код читаоца.

Књига је изазвала огромно интересовање у јавности и без сумње представља велику вриједност, нарочито за оне који се баве проучавањем историје народнослободилачког рата и социјалистичке револуције у Црној Гори. Највећу вриједност њену представља богатство података који су дати за поинуле борце и жртве рата, шпанске борце, носиоце Споменице 1941. и др.

Гојко П. Вукмановић

РАДОСАВ МЕДЕНИЦА: НАША НАРОДНА ЕПИКА И ЊЕНИ ТВОРЦИ Цетиње 1975, 415

Меденица је истакнути научни радник из области народне епике и фолклористике. Његова је књига интересантна не само по материји коју доноси него и по томе што представља значајан допринос науци о историји живота и развоја народне епике, њеним творцима, сакупљачима и пјевачима — гусларима. Народну епику и њене творце Меденица обрађује на одређеном географском простору који означава као црногорско-херцеговачку планинску област. За објашњење историје и живота народне епике на том подручју, он наводи низ услова: историјских, географских и друштвених. Он посебно подвлачи важност поузданог обавјештења о географском простору на коме су сакупљане и би-

љежене народне пјесме — важност географске карте епике, „на основу које би се могло даље да проучавају њени поједини слојеви тј. стратиграфија епике, као важно и неопходно потребно поглавље у савременом проучавању те тако важне области наше фолклористике“. Аутор обрађује карактеристику и структуру епских пјесама, испитује да ли пјесма има умјетничке квалитете или је само хроничарско казивање, даје пуно података о сакупљачима пјесама и пјевачима — гусларима, износи свој суд и закључке, као и примједбе и неслагања са појединим радницима на том послу. Указује и на утицај модерног времена на народну епику.

Епска традиција црногорско-херцеговачке планинске области има дубоку прошлост, што потврђују легендарно-митолошке пјесме, „које су морале настати у давна времена и врло дуго живети у усменом предању“. Од двадесет и више легендарно-митолошких пјесама које је Вук сврстао међу најстарије пјесме у својој другој књизи (Беч 1845) и које су ту први пут и објављене, више од половине прибиљежено је у Црној Гори. Послије краћих разматрања о легендарно-митолошким пјесмама, аутор је прешао на обраду наше народне епике и њених твораца, почињући перашким рукописом Јулија Баловића и Николе Мазаровића. Затим говори о познатом народном пјевачу старцу Милији Колашину, у коме је, како каже, Вук Карацић нашао „врло ретког уметника“ и од кога је записао четири епске пјесме високог умјетничког квалитета: „Бановић Страхиња“, „Женидба Максима Црнојевића“, „Гавран харамбаша и Лимо“, „Сефра Леке капетана“. Популарност Милијиних пјесама, каже Меденица, лежи у њиховој „великој умјетничкој убедљивости и епској истинитости“. Тешана Подруговића, „Вуковог најбољег певача“, аутор назива „обдареним ствараоцем наше народне епике“. Подруговић је у првом српском устанку војевао на Дрини и од њега је Вук Караџић забиљежио више пјесама и то добрих. Вук га је цијенио више од других казивача епских пјесама и стављао га чак изнад старца Милије и Филипа Вишњића. За хајдука Стојана Ломовића аутор каже да спада у представнике класичне народне епике, „чије златно доба представљају прве 3—4 деценије XIX века, када је Вук, идући за својим генијалним инстинктом, прибирао оно што чини цвет и највиши домет те епике“. Искрпније је обрађен старац Рашко Колашинац, од кога је Вук забиљежио десет пјесама, међу којима и двије тако познате по својој љепоти и умјетничкој вриједности: „Зидане Скадра“ и „Урош и Мрњавчевићи“ — „две класичне песме високе песничке умјетности и изванредне поетске ле-

поте које би ушле у сваку антологију наше народне епике...“

Пошто Вук наводи за старца Милију да је „из Ерцеговине од Колашина“ а за старца Рашка да је „родом из Колашина“, Меденица на основу неких казивања закључује да би они могли бити из Мораче, да су „по свој прилици“ са осталим Морачанима ишли 1809. у помоћ Карађорђу и да су тада прешли у Србију. Међутим, ваља имати на уму да је Морача већ под крај XVIII стољећа престала да Турцима плаћа дажбине; она је, дакле, била слободна, па је тешко вјеровати да би се неки Морачанин казивао да је из Колашина, пошто је Колашин био турско упориште, а становништво околних села потпуно муслиманско, са којим су се Морачани стално крвили; Морачанин је увијек казивао да је из Мораче, казивао се, дакле, својом племенском припадношћу. Осим Колашина на Тари, постоје још два Колашина: Доњи Колашин, који обухвата предео Поља, Мојковца и Шаховића (данашње Томашево) и стари или ибарски Колашин. Доњи Колашин је исто тако припадао Херцеговини, а православни с тога подручја одавали су се четовању. Ово се мора имати у виду.

Аутор је обрадио и епске пјесме владике Петра I и указао на њихов значај, као и на културно-историјски и књижевни значај његових посланица. Он анализира и Његошеве епске пјесме и истиче Његошев удио у историји наше епике. Меденица, између осталог, каже: „Кад год је реч о Његошевом учешћу у народној епци, увек се само мисли на 'Огледало српско' и обично се пренебрегава читав низ његових песама...“ Указао је и на велики значај рада Симе Милутиновића на прикупљању епских пјесама, али и неке недостатке у том послу. Од 170 епских пјесама које је Милутиновић записао од 66 казивача, односно гуслара, око 2/5 њих је са црногорском тематиком. Даље су обрађени: Јован Ковач из Гацка, Тодор Ивков Пипер, сердар Ђоко Средановић, Ђуро Милутиновић,

Сава Матов Мартиновић, Стефан Ивов Поповић, Максим Шкрљић и велики војвода Мирко Петровић. Сви ови ствараоци у народној епци дјеловали су углавном у периоду од 1830. до 1870. године.

Нијесу заобиђена ни два Ришњанина: Вук Поповић и Вук Врчевић. Са њима се Вук Караџић упознао у Боки Которској 1835. године, па су постали најважнији његови сарадници у прикупљању народних пјесама, загонетака, пословица и другог народног културног блага. У књизи су нашли своје мјесто и ствараоци у периоду од 1870. до балканског рата. То су: познати војвода Марко Миљанов, Филип Радичевић, Никола Бастић, Максим Шобаић и Ђорђе Драговић — Ђуричковић.

Из међуратног периода 1918 — 1941. године Меденица је унио у књигу два сакупљача народне епике и два гуслара. За Новицу Шаулића каже да је „несумњиво најодушевљенији поштовалац и најстраснији сакупљач народног стваралаштва уопште: народне епске и лирске песме, тужбалице и приче“. Међутим, он даје и доста критичких примедби на његов рад. Највише простора у књизи (60

страница) аутор је посветио Андрији Лубурићу, чија рукописна збирка, коју је завјештао Архиву Србије, садржи преко 800 епских пјесама са преко 200.000 стихова и тако премашује обилну Караџићеву збирку. Плејаду од 29 стваралаца народне епике које обрађује, аутор завршава гусларима Танасијем Вућићем и Петром Перуновићем. Перуновића је окарактерисао као „најпопуларнијег можда и највећег гуслара кога познаје историја наше епике“. Са намама, каже он, наша народна епика је завршила свој „вековни историјски пут“.

У књизи Меденица доноси и два прилога: Песнички оквир „Полећела два врана гаврана“ и Бајо Пивљанин и бег Мушковић.

Дат је резиме на њемачком језику и попис коришћене литературе, који износи 140 јединица.

Књига је — да поновимо — веома интересантна и чини значајан прилог историји наше народне епике, па зато неће моћи бити заобиђена од будућих истраживача и научних радника у области наше епске поезије.

Новица Ракочевић

БРАНКО КРКЕЉИЋ, ЗАПИСИ О ЦРВЕНОМ ГРАДУ, „НАРОДНА КЊИГА“ Београд 1976.

У издању „Народне књиге“ у Београду средином 1976. године (на књизи нема године издања) под уредништвом Видака Перића изашла је из штампе књига публицисте Бранка Кркељића „Записи о црвеном граду“. Кркељић је широј читалачкој публици познат по низу фељтона о појединим личностима и ратним догађајима, а резултат таквог његовог рада је и ова књига на близу 600 страница, у којој пише о животу и револуционарном раду појединих револуционара са територије бившег подгоричког среза. Аутор пише о народним херојима: Буду Томовићу, Ђини Врбици, Љубиши Миодраговићу, Радосаву Поповићу, Рашку Божовићу и Љубици Поповић, а затим и о осталим ре-

волуционарима са ове територије: Марку Радовићу, Слободану Шкерковићу, Сергију Станићу, Стеву Краљевићу, Владу Мартиновићу-Бајици, Саву Драгојевићу, Рају Бешићу, Рашку Павићевићу, Вукићу Гашовићу, попу Силму Поповићу, Саву Милачићу, Веселину Лаловићу, Видни Ивановић, браћи Милану и Васу Златчанину. У посебном поглављу, под насловом *Отпор међу жицама „црвеног града“*, дао је неке фрагменте о животу затвореника, како у међуратном тако и у ратном периоду. Предговор за ову књигу написао је Ико Мирковић. На крају књиге аутор је у Напоменама истакао на основу којих је све материјала написао ову књигу. Књига је употпуњена и регистром